

Jak zabezpieczają się w Unii. Belgia

Powierzchnia:	30 528 km ²
Stolica:	Bruksela 2 029 tys. mieszkańców
Ludność:	11 258 tys. mieszkańców
Przyrost naturalny:	1,81 ‰ (na podstawie Eurostat, 2014 r.)
Przeciętna długość życia:	mężczyzn – 77,8 lat; kobiet – 83, 1 lat
PKB na 1 mieszkańca:	ok. 36 000 euro
Stopa bezrobocia:	8,1 %
Udział ludności powyżej 65 roku życia:	27,6 % ludności aktywnej zawodowo

Wydatki na zabezpieczenie społeczne wynoszą 30,8 % PKB (dane za 2012 r.).

Historia

Belgijski system zabezpieczenia społecznego jest rezultatem procesów ewolucyjnych ostatnich 150 lat. Niektóre z rozwiązań historycznych można nadal znaleźć we współczesnym modelu.

W XIX wieku, w wyniku postępującego ubóstwa, utworzone zostały pierwsze wzajemne towarzystwa ubezpieczeniowe. Były one w pełni dobrowolne, początkowo bez subwencji rządowych, później, w obliczu kryzysu, zgrupowane i wspierane przez rząd. Pierwsze ubezpieczenie obowiązkowe wprowadzone zostało w 1903 r. (przeciw wypadkom przy pracy). W kolejnych latach nastąpił rozwój ubezpieczeń obowiązkowych – emerytalnego, rodzinnego, przed chorobami zawodowymi itp., a w okresie międzywojennym wprowadzono gwarantowane świadczenie dla osób niepełnosprawnych. Osoby samozatrudnione obowiązkowo objęte zostały świadczeniami rodzinnymi.

Podczas II wojny światowej podpisany został „pakt społeczny” Wprowadzone zostało obligatoryjne ubezpieczenie społeczne dla wszystkich pracowników, podniesiono

świadczenia, powołano Narodowy Urząd Zabezpieczenia Społecznego (Office National de Sécurité Sociale – ONSS), jako centralny urząd odpowiedzialny za pobór składek. Za kontrolę nad systemem zabezpieczenia społecznego w równym stopniu odpowiedzialność ponosili pracownicy i pracodawcy. Pakt społeczny nie dotyczył jednak samozatrudnionych oraz nie obejmował wypadków przy pracy i chorób zawodowych – zabezpieczanych przez prywatnych ubezpieczycieli. Nie obejmował też ubezpieczenia od niezdolności do pracy, które było finansowane z podatków.

W okresie powojennym nastąpił dynamiczny rozwój całego systemu zabezpieczenia społecznego w Belgii, wzrosła też rola rządu w finansowaniu świadczeń. Poprzez wprowadzenie minimum socjalnego, system ewoluował od zwykłego ubezpieczenia przeciw ryzykom społecznym w stronę bezpieczeństwa socjalnego dla wszystkich. W latach 50. i 60. XX wieku został stworzony system ubezpieczeń społecznych dla osób samozatrudnionych (obejmujący również niezdolność do pracy).

W czasie kryzysu lat 70. rozpoczęło się stopniowe ograniczanie wysokości świadczeń, następnie na przełomie wieków znacząco obniżono składki pracodawców, zastępując je „alternatywnymi źródłami finansowania” – np. przychodami z VAT. Jednakże udało się również podnieść wysokość minimalnych emerytur, minimum socjalnego oraz świadczeń gwarantowanych dla osób starszych.

W 2009 r. zrównano wiek emerytalny kobiet i mężczyzn (65 lat), a w 2011 r. podjęto reformę systemu w celu obniżenia kosztów w sektorze emerytalnym i bezrobocia oraz przesuwając świadczenia rodzinne i zasiłki dla osób starszych (niezdolnych do pracy) do samorządów regionu flamandzkiego, walońskiego i niemieckojęzycznego oraz Komisji Samorządowej Stołecznego Regionu Brukseli.

Informacje ogólne

Zabezpieczenie społeczne w Belgii podlega kompetencji ministra właściwego do spraw społecznych, zatrudnienia, służby publicznej, ale również i innym ministrom.

W chwili obecnej w Belgii organizacja systemu zabezpieczenia społecznego podzielona jest na zabezpieczenie społeczne pracowników, zabezpieczenie społeczne osób samozatrudnionych oraz zabezpieczenie społeczne urzędników państwowych.

Belgijski system obejmuje świadczenia z tytułu choroby, macierzyństwa i inwalidztwa, świadczenia emerytalne i renty rodzinne, świadczenia na wypadek bezrobocia, świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, świadczenia rodzinne. Pracownicy mają prawo do corocznego urlopu, a osoby samozatrudnione do ubezpieczenia od bankructwa. Za

pobór składek (z wyjątkiem tych z tytułu wypadków przy pracy) od pracowników jak i pracodawców oraz przydzielanie środków finansowych poszczególnym instytucjom centralnym odpowiedzialnym za zarządzanie różnymi działami zabezpieczenia społecznego odpowiada Narodowy Urząd Zabezpieczenia Społecznego. Wypłata świadczeń następuje przez instytucje płatnicze (para-publiczne). ONSS, podobnie jak inne instytucje zabezpieczenia społecznego Belgii, zarządzany jest przez Komitet Zarządzający, złożony z jednakowej liczby przedstawicieli pracodawców i pracowników, powoływanych przez króla. W niektórych komitetach zarządzających zasiadają przedstawiciele organizacji zainteresowanych bądź zaangażowanych w konkretny dział zabezpieczenia – w szczególności dotyczy to świadczeń rodzinnych i opieki zdrowotnej. Na czele Komitetu Zarządzającego stoi osoba niezależna, często członek parlamentu lub wysoki urzędnik. Komitet jest organem niezależnym w znaczeniu administracyjnym. Właściwy minister ma obowiązek konsultowania z Komitetem wszelkich projektów ustaw lub rozporządzeń dotyczących działalności funduszu lub instytucji. Sprawuje też nadzór nad Komitetem Zarządzającym poprzez komisarza rządowego, który czuwa by decyzje Komitetu nie były sprzeczne z generalnymi zasadami i ogólnym interesem. Jeśli taka sytuacja wystąpi, minister może unieważnić decyzję budzącą zastrzeżenia.

Osoby samozatrudnione wpłacają składki do Krajowej Kasy Pomocniczej nadzorowanej przez Narodowy Zakład Ubezpieczeń Społecznych Osób Samozatrudnionych (Institut National d'Assurances Sociales pour Travailleurs Indépendants – INASTI).

Urzędnicy państwowi regionalnych i samorządowych organów władzy wnoszą składki odpowiednio do Narodowego Biura Zabezpieczenia Społecznego Administracji Regionalnej i Samorządowej (Office National de Sécurité Sociale des Administrations Provinciales et Locales – ONSSAPL). W przypadku pozostałych urzędników – za pobór składek i wypłatę świadczeń odpowiada zatrudniająca ich instytucja.

Choroba, macierzyństwo, inwalidztwo

Sprawy związane z chorobą, macierzyństwem lub inwalidztwem są prowadzone przez Narodowy Zakład Ubezpieczeń od Chorób i Inwalidztwa (Institut National d'Assurance Maladie-Invalidité – INAMI), który rozdziela środki finansowe pomiędzy różne instytucje ubezpieczeniowe odpowiedzialne za wypłatę świadczeń (towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych powiązane z jednym z pięciu narodowych stowarzyszeń do spraw ubezpieczeń wzajemnych, regionalne biura Kasy Pomocniczej Ubezpieczenia w razie Choroby i Inwalidztwa, Kasa Opieki Zdrowotnej Krajowego Towarzystwa Kolei Belgijskich SNBC-

Holding). Wybór instytucji ubezpieczeniowej jest wolny, z wyjątkiem pracowników Krajowego Towarzystwa Kolei Belgijskich.

Emerytury i renty rodzinne

Sprawy związane ze świadczeniami emerytalnymi i rentami rodzinnymi prowadzone są przez Narodowy Urząd Emerytalny (Office National des Pensions – ONP), który przede wszystkim zajmuje się przyznawaniem i wypłatą świadczeń. Wnioski o świadczenia są składane za pośrednictwem lokalnej administracji w miejscu zamieszkania osoby zainteresowanej lub bezpośrednio w lokalnym (regionalnym) oddziale ONP.

Wypadki przy pracy i choroby zawodowe

Ubezpieczeniem od wypadków przy pracy zarządza Fundusz Wypadków przy Pracy (Fonds des Accidents du Travail – FAT). Podstawowym zadaniem FAT jest medyczna i techniczna kontrola prawidłowości postępowania pracodawców oraz instytucji ubezpieczeniowych przy likwidacji szkód spowodowanych wypadkami przy pracy. FAT kontroluje też wywiązywanie się pracodawców z obowiązku zgłoszenia do ubezpieczenia (pracodawcy są zobligowani do zawierania – na rzecz swoich pracowników – ubezpieczenia od wypadków przy pracy w licencjonowanych towarzystwach ubezpieczeniowych) oraz obowiązku zgłoszenia każdego wypadku przy pracy. Fundusz odpowiada za wypłatę świadczeń uzupełniających. FAT jest również instytucją ubezpieczeniową zapewniającą świadczenia marynarzom, rybakom, oraz tym pracownikom, którzy nie zawarli ubezpieczenia.

Instytucją odpowiedzialną za kwestie związane z ubezpieczeniem od chorób zawodowych w systemie zabezpieczenia społecznego Belgii jest Fundusz Chorób Zawodowych (Fonds des Maladies Professionnelles – FMP). Fundusz ten odpowiada również za wdrożenie rozwiązań legislacyjnych w zakresie prewencji wypadków przy pracy. W ramach FMP istnieje także Fundusz ds. Azbestu, który wypłaca odszkodowania z tytułu chorób wywołanych przez azbest.

Świadczenia rodzinne

Wdrożenie zmian w ustawodawstwie jest z jednej strony realizowane przez Federalną Agencję ds. Świadczeń dla Dzieci (Agence Fédérale pour les Allocations Familiales – FAMIFED), a z drugiej przez kasy świadczeń dla dzieci. Główne zadania FAMIFED to dystrybucja środków finansowych pomiędzy poszczególne kasy, a także nadzór i kontrola nad kasami. FAMIFED jest także gwarantem wypłat. Kasy są powoływane i zarządzane przez

pracodawców, a zgodę na ich działalność wydaje król. Systemy świadczeń dla dzieci pracowników i osób samozatrudnionych zostały ujednoczone. W rezultacie, świadczenia dla dzieci, niezależnie od tego czy beneficjentem jest pracownik, urzędnik państwowy czy samozatrudniony, wypłacane są w tej samej wysokości dla każdej z tych grup. Okres przejściowy trwa od 1 lipca 2014 do 31 grudnia 2019.

Bezrobocie

Ubezpieczeniem na wypadek bezrobocia zarządza Narodowy Urząd Zatrudnienia (Office National de l'Emploi – ONEM) i jego regionalne oddziały. W ich kompetencji jest decyzja odnośnie uprawnień dla osób indywidualnych. Wypłata świadczeń jest dokonywana przez zarejestrowaną organizację związkową, której członkiem jest zatrudniony, albo przez kasę pomocniczą ds. wypłaty zasiłku dla bezrobotnych, do której wpłynął wniosek.

Pomoc społeczna

Obszar pomocy społecznej należy do kompetencji sekretarza stanu ds. Integracji Społecznej oraz sekretarza stanu ds. Spraw Społecznych. Minimalne świadczenie gwarantowane dla osób starszych jest wypłacane przez Narodowy Urząd Emerytalny (ONP).

Prawo do społecznej integracji (w tym prawo do integracyjnego dochodu – revenu d'intégration) jest gwarantowane przez publiczne centra pomocy społecznej, których w Belgii jest 589.

Świadczenia dla osób niezdolnych do pracy niewynikające z obowiązkowego ubezpieczenia (zasiłek dla niepełnosprawnych, zaświadczenie o niepełnosprawności itp.) są udzielane przez Generalną Dyrekcję Osób Niezdolnych do Pracy (Direction Générale Personnes Handicapées) w Federalnych Służbach Publicznych Zabezpieczenia Społecznego.

Karolina Szyszko-Głowacka
Departament Współpracy Międzynarodowej